

Constitutionele crisis in Egypte: sharia of mensenrechten?

Sinds 1980 zijn de islamitische geloofsregels, de sharia, volgens de Egyptische grondwet “de voornaamste bron van wetgeving”. Een bepaling die hier in het westen niet hartelijk werd onthaald, maar ook in Egypte voor de nodige commotie zorgde. De politieke discussie over de rol van de sharia woedt er al jaren, en nog sterker na de Arabisch lente. Wat zou de mogelijke uitkomst zijn van de revolutie?

In deze discussie vuren de verschillende partijen uiteenlopende argumenten op elkaar af. Terwijl het Westen met een bang hart toekijkt, ontstaat er een grote kloof tussen seculiere en islamitische partijen die een antwoord moeten geven op één van de grootste politieke crisissen in Egypte. Vele argumenten gaan echter voorbij aan wat de essentiële vraag in dit debat zou moeten zijn: belemmert een sharia bepaling in de grondwet de bescherming van de fundamentele rechten?

Ook andere Arabische landen hebben in hun grondwet een gelijkaardige bepaling waardoor de sharia als een of de voornaamste bron van wetgeving wordt beschouwd. Wie hieruit afleidt dat men in de rechtbank

Hoewel er binnen de politiek en de maatschappij een heftige discussie over de sharia bestaat, zijn de gevolgen op juridisch vlak eerder beperkt.

met verzen uit de Koran kan komen aanwandelen, heeft het mis. Meestal blijft de invloed van de sharia vrij beperkt. “Het invoeren van de sharia” in de Grondwet is dus te vergelijken met de talrijke Europese landen waar er een staatsgodsdienst is. Het Noorse staatshoofd is ook de leider van de Kerk, toch zal niemand twijfelen dat Noorwegen een typevoorbeeld is van de democratische rechtsstaat. In Egypte heeft het Hoog Grondwettelijk Hof ervoor gezorgd dat de sharia bepaling geen dode letter bleef door te stellen dat wetgeving de absolute principes van de sharia niet mag schenden. Tegelijkertijd was het waakzaam dat de bescherming van de mensenrechten gegarandeerd bleef. Hoewel er binnen de politiek en de maatschappij een heftige discussie over de sharia bestaat, zijn de gevolgen op juridisch vlak eerder beperkt, zeker wat de bescherming van de mensenrechten betreft. Het ziet er naar uit dat het Egyptische Hof zijn rol ook in de toekomst zal blijven spelen. De revolutie mag dan wel voor een breuk met het verleden staan, het voormalige recht heeft de omwenteling grotendeels overleefd.

Toch kan de loftrumpet niet al te hard worden afgestoken. Sommige ‘absolute principes’ die het Hof als deel van de sharia beschouwt, zoals het recht van de man op polygamie, vallen niet te rijmen met internationale standaarden. Aangezien de rechters erg veel vrijheid genieten in het interpreteren van de sharia, is het fout te denken dat de sharia stug en onveranderlijk zou zijn. De sharia is immers geen verwijzing naar een kant-en-klaar wetboek. Toch leeft die misvatting bij velen. Het Hof heeft juist van de dynamiek en diversiteit gebruik gemaakt om de sharia in overeenstemming met de mensenrechten te verklaren, maar niets belet toekomstige rechters om naar de traditionele opvattingen binnen de islam te grijpen. Hetzelfde geldt voor diegene die de wetten

opstellen. In het verleden werden wetten aangeklaagd omdat ze te liberaal en te weinig islamitisch zouden zijn, maar zal dit in de toekomst zo blijven?

Het is fout te denken dat de sharia stug en onveranderlijk is. Het Hof heeft juist van de dynamiek en diversiteit gebruik gemaakt om de sharia in overeenstemming met de mensenrechten te verklaren.

Onderzoek naar de rol van de sharia in de Egyptische Grondwet toont aan dat er geen aardverschuiving nodig is om een betere bescherming van de fundamentele rechten te bekomen. Er moeten alleen enkele reeds voorkomende rechtsprincipes verder worden uitgewerkt. Ten eerste kan het Hof de eenheid binnen de Grondwet sterker benadrukken, waardoor het kan voorkomen dat de absolute principes van de sharia de fundamentele rechten zou schenden. Net zoals het Europese Hof voor de Rechten van de Mens dat doet, kan het de verschillende bepalingen tegen elkaar afwegen. Polygamie zou op die manier kunnen worden verboden omdat het de gelijkheid tussen man en vrouw schendt. Ten tweede moet het Egyptische Hof tegelijk de kernwaarde van elk recht benadrukken, waardoor het kan voorkomen dat de balans te hard naar één kant zou doorwegen.

Het komt er dus op aan om een duidelijk evenwicht te vinden tussen de sharia en de fundamentele rechten. Het Hof kan zowel de principes van de sharia volgen, als een doorgedreven bescherming bieden van de fundamentele rechten, waardoor zowel de seculiere, islamitische of anders gelovige Egyptenaren zich in deze oplossing kunnen vinden.

Deze twee technieken kunnen door het Hof zelf ontwikkeld worden, net zoals het Europese Hof dat heeft gedaan. De kloof tussen deze twee rechtbanken is trouwens kleiner dan men zou denken. Het Egyptische Hoog Grondwettelijk Hof heeft zich in het verleden al meermaals gebaseerd op de rechtspraak van het Europese Hof waarbij het de principes van de rechtstaat benadrukt.

Op deze manier kan het recht zijn steentje bijdragen aan het politieke debat. Het grondwettelijk comité kan de sharia als voornaamste bron van wetgeving behouden, als tegelijk ook de fundamentele rechten op een heldere manier in de Grondwet beschermd worden, hetgeen reeds grotendeels het geval was in de Grondwet tijdens het Mubarak-regime. De partijen die meer belang hechten aan de bescherming van de fundamentele rechten kunnen hun pijlen richten op artikels die de eenheid van de Grondwet en de kernwaarde van elk recht benadrukken in plaats van zich te focussen op de exacte verwoording van de sharia bepaling. De vraag is dus niet of men kiest voor sharia of voor de mensenrechten. Een evenwichtige Grondwet zal niet alleen leiden tot een betere rechtsbescherming voor de Egyptenaar maar zou als voorbeeld kunnen dienen om een betere benadering te vinden van de sharia in de Europese rechtspraak en politiek.